

DOI: 10.32347/2076-815x.2021.78.276-289

УДК 711.1+13:502.33

доктор архітектури, доцент **Косьмій М.М.**,

e-mail: mykhailo.kosmii@ukd.edu.ua,

ORCID: 0000-0003-4823-5573, h-index (Scopus): 2,

ЗВО «Університет Короля Данила», м. Івано-Франківськ

НЕМАТЕРІАЛЬНЕ В УРБАНІСТИЦІ XXI СТОЛІТТЯ

У статті визначено основні способи впливу нематеріального на просторову структуру міста, а також способи реалізації нематеріального в урбаністиці XXI ст. Констатовано, що нематеріальне є виявом внутрішнього світу людини, яке практично не піддається прогнозуванню, але за своїм впливом на просторову структуру міст не поступається матеріальному. Спосіб і форма впливу нематеріального вивчається на підставі проведеного нами анкетування, яке показало, що жителі міст Карпатського регіону не зовсім чітко розуміють зміст нематеріального, а визначальним чинником вважають естетико-ландшафтний, який власне є поєднанням матеріального і нематеріального.

Ключові слова: нематеріальне; матеріальне; урбаністика; просторова структура міста; ментальність; екологізація.

Постановка проблеми. XXI ст. ставить перед архітектором нові виклики, вимоги і потреби. Характерно, що такі виклики обумовлюються не тільки технологічним прогресом, а й змістом свідомості споживача – людини. Потреби людини настільки динамічні й мінливі, що міський простір повинен змінюватися надзвичайно швидко, як наслідок просторова структура відчуває на собі постійний вплив. Характерно, що цей вплив має два основні вирази – матеріальний і нематеріальний. При цьому, матеріальна складова стала традиційною для сьогодення, її легко побачити, виміряти, навіть спрогнозувати. Натомість нематеріальне є виявом внутрішнього світу людини, яке практично не піддається прогнозуванню, але за своїм впливом на просторову структуру міст не поступається матеріальному. Більше того, саме воно формує образ міста, визначає його історію, відображає взаємозв'язки з суспільством, пам'яттю, наукою, мистецтвом тощо. Образ міста творить насамперед життя духовне, наукове, формуючи його культурно-мистецький й інтелектуальний стани, певний рівень якості соціального виміру – прагнень і потреб мешканців, культуру й мистецтво, свідомість і мову. Окремий аспект нематеріального становлять норми права та вимоги, які з одного боку – є закономірними регуляторами розвитку міста, з іншого – втілюють сформовані історично

звичаєві норми і принципи співвідношення людських спільнот. Важливість правової (як однієї із нематеріальних) складової пояснюється і тим, що впродовж останніх століть право перетворилося на обов'язковий атрибут розвитку та просторової організації міста. Тому зміст нормативно-правових актів має задовольняти не тільки потреби суспільства, а й практичні аспекти організації простору, з одночасним урахуванням ментальних, екологічних, моральних та духовних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних наукових розвідок, що стосуються вивчення матеріальних форм організації міст, відсутні комплексні узагальнюючі дослідження в яких розкриваються наукові пошуки щодо сенсу буття міста, його нематеріальної складової. Це надзвичайно важливий аспект цілісної рецепції й осмислення урбаністичних процесів, оскільки з роками міста набули не лише матеріального, а й нематеріального образу.

Характерно, що серед українських та іноземних вчених є відносно різні підходи до розуміння нематеріального. Якщо серед українських вчених переважає думка, що нематеріальне – це законодавчо-нормативні вимоги, відносини власності, політично-адміністративні, ментально-етичні, історико-культурні, релігійно-духовні та естетичні чинники, то іноземні вчені додають до цього психічне здоров'я [21; 22]. Детальний аналіз практичного змісту публікацій І.Бремер, М.Гхаріба, Я.Голембевського, Т.Ендейла, А.Мостафа та інших, доводить що запропоноване ними питання психічного здоров'я в урбаністиці, дизайні міського простору близьке до традиційного для нас ментального чинника. Відповідно воно вужче, але дозволяє більш глибоко розкрити взаємозв'язок нематеріального з просторовою структурою міста.

Ми вважаємо нематеріальне ключовим у процесі перетворення міста в цілісну урбанізовану систему. Теоретичні підвалини до такого висновку закладені в працях таких вчених, як М. Дьоміна [7], М. Габреля [4-5], Т. Засланець [8], Є. Ключніченка [10], К.Лінча [11], Г. Осиченко [11-14], Г.Шульги [20].

Постановка завдання. Мета нашого дослідження полягає у визначенні основних способів впливу нематеріального на просторову структуру міста, а також способи реалізації нематеріального в урбаністиці XXI ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Урбаністика зорієнтована на пізнання закономірностей виникнення, розвитку і формування просторової структури міст, систематизацію чинників розвитку міських поселень. Місто, як історично сформований тип поселення, є середовищем життя й діяльності спільноти, забезпечує реалізацію потреб людей, формує їх організаційну сукупність, чому сприяє просторова організація та цінності, що формувалися

історично й примножувалися кожним новим поколінням мешканців. Якщо матеріальні чинники відносно легко фіксуються за рахунок методів зовнішнього спостереження, то нематеріальне, своєрідний феномен, що формує неповторність архітектурно-урбаністичних рішень, надає місту «душу», вимагає суттєво інших способів об'єктивації і дослідження.

Зважаючи на відсутність комплексного підходу до вивчення нематеріального, його на нашу думку, можна трактувати, як сукупність норм, принципів і правил організації простору, які формувалися історично у відповідності до потреб людини, суспільства, і орієнтуються на задоволення нематеріальних потреб. Їх вплив на просторову структуру реалізується у вигляді законодавчо-нормативних вимог, політико-адміністративних відносин і відносин власності, а також ментально-етичного, історико-культурного, релігійно-духовного та естетичного чинників.

Стосовно поняття «урбаністика» то воно набуло популярності впродовж останні десятиліть і застосовується для вивчення, планування й творення міст [3]. Одночасно, слід наголосити, що урбаністика приділяє особливу увагу саме взаємодії міських жителів з просторовою структурою міста. Відповідно, вивчення способів і форм реалізації нематеріального в урбаністиці сучасного є надзвичайно цікавим.

Хоча сама урбаністика, як поняття є новим, але самі урбаністичні системи впродовж історичного розвитку пройшли еволюцію в руслі трансформації міст не тільки як простору масового скупчення людей для їх захисту до розумної системи розвитку суспільства. В наші дні, ми спостерігаємо посилення взаємозв'язку матеріального і нематеріального, їх взаємовплив дозволяє сформувати гармонійний простір.

Своєрідною тенденцією розвитку урбаністики у XXI ст. є дотримання різноманітних екологічних стандартів, що на нашу думку спровоковане не стільки практичною, естетичною потребою чи запитом споживача (людини), як політичною і суспільною кон'юнктурою, яка сформувалася у світі. Не позбавлена таких тенденцій і Україна. «Зелена архітектура», «зелене містобудування», не є новим стилем для українських архітекторів, але в умовах популяризації «екологізації» усіх процесів життєдіяльності людини, його роль актуалізується [6, с. 34]. Ландшафтний урбанізм, природньо еквівалентна, екоморфна та природньо інтегрована архітектура є тими течіями сучасної архітектури, які творять просторову структуру міст з розрахунку на майбутнє [15, с. 349]. При цьому, якщо природа є матеріальною, то її естетичне сприйняття – нематеріальне. Без естетизації ландшафту, не можна досягнути гармонії в процесі організації сучасної просторової структури міст та територій.

В цьому контексті є цікавим висновок до якого прийшли представники Українського культурного фонду, що «урбанізм розвивається на індивідуалістичних засадах, але при цьому лобіює колективні інтереси людства» [16]. Проведене фондом опитування показало, що для України екологізм в урбанізмі розвивається й на локальному рівні і спровокований індивідуальною ініціативою людей, які в свою чергу керуються саме нематеріальною складовою, насамперед ментально-етичним та естетичним чинниками.

Результати проведеного Українським культурним фондом у 2019 р. моніторингу показало, що українці не звертають уваги на чинники, що впливають на сучасну урбаністику. Це підтверджують також і результати проведеного нами анкетування мешканців міст Карпатського регіону України, зокрема Івано-Франківська, Коломиї, Калуша, Чернівців, Надвірної, Рахова, Стрия. Показово, що опитування робилося як у великих містах – обласних центрах, де кількість жителів більша 200 тис., так і в малих містах і містечках з населенням від 10 до 80 тис. осіб. Загалом нами опитано 326 респондентів, які анкетувалися завдяки мережі Інтернет та усному опитуванню. Метою анкетування було також визначення рівня важливості нематеріального в повсякденному житті людей і його наявності в просторовій структурі міста. Ключовим елементом вибірки респондентів був їх вік, адже нематеріальне є відповідником своєрідного «життєвого досвіду», адже ані рівень освіти, ні рівень матеріального блага не впливає на розуміння нематеріального. Зміст і вагу нематеріального можна усвідомити тільки проживши певну кількість років. При цьому, в різному віці, в людини різні уподобання, що і відображено в результатах статистичної вибірки (Див рис. 1-2).

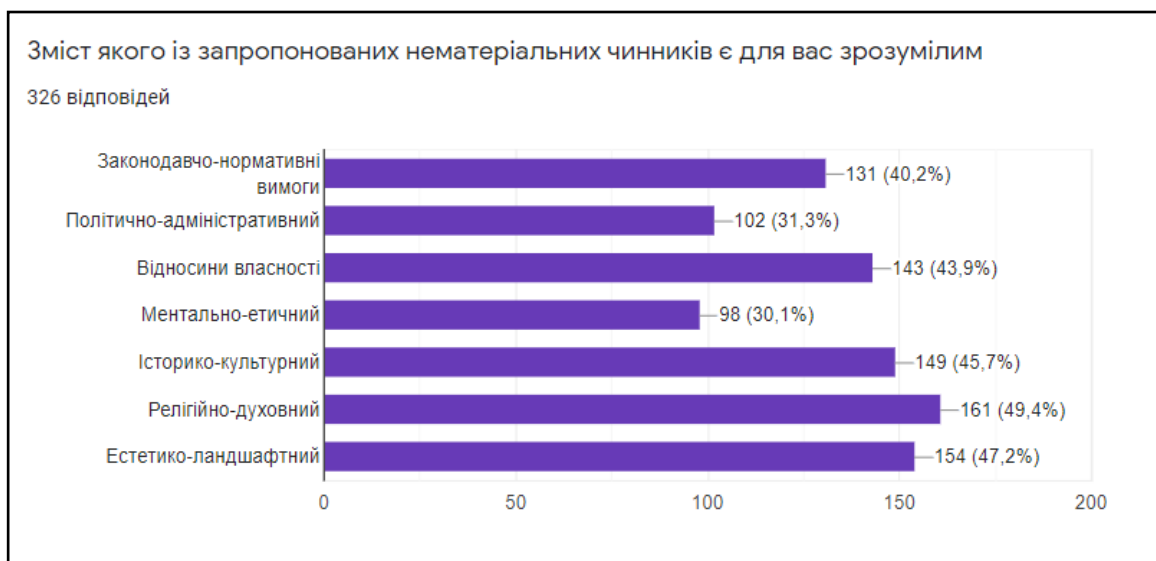

Рис. 1. Результати моніторингу рівня сприйняття конкретного нематеріального чинниками жителями міст Карпатського регіону України

Рис. 2. Результати моніторингу важливості конкретного нематеріального чинника у просторовій структурі міста

У нашому дослідженні використовувався рейтинговий метод, який дозволив сформувати своєрідну ієрархію нематеріальних чинників. Єдиний ризик в цьому плані полягає в тому, що більшість респондентів не є фаховими архітекторами, а тому вони не розуміли глибини змісту окремих нематеріальних категорій. Для прикладу більшість людей важко розмежовували законодавчо-нормативні вимоги та політико-адміністративні чинники, вважаючи їх один і тим же. Це на нашу думку є свідченням низького рівня правової свідомості та правової культури населення і ще більше аргументує потребу посилення вивчення впливу нематеріального на просторову структуру.

Опитування мешканців міст продемонструвало вплив віку респондента на вибір пріоритету складової нематеріального: для осіб віком 18–25 років домінують естетичний, історико-культурний та законодавчо-нормативний чинники; для осіб старше 60-ти років визначальним є наявність релігійно-духовного чинника, а естетичний мало береться до уваги. Водночас для респондентів віком 26–40 і 40–59 рр. важливе існування комплексу нематеріальних чинників, за винятком політико-адміністративного й ментально-етичного. Людину все більше турбує задоволення її естетичних та релігійно-духовних потреб, які в містах Карпатського регіону часто поєднуються чи взаємодоповнюють один одного.

Важливо, що в процесі моніторингу, в людей вивчалася думка стосовно естетико-ландшафтного чинника, адже поняття естетизму в архітектурі для пересічних громадян є надто широким. Відповідно, в такий спосіб відбувалася конкретизація естетики в просторі, прив'язки до ландшафту, а з іншого боку –

це дозволило показати, що саме поєднання матеріального (ландшафту) і нематеріального (естетики) є найважливішим для людини.

Результати моніторингу довели необхідність класифікації нематеріальних чинників і відповідного визначення ступеня впливу кожного з них на просторову структуру міст. Класифікуючи нематеріальне за ступенем впливу на просторову структуру міста, доцільно поставити в основу сприйняття людиною простору, в якому вона проживає. Виходячи з того, що нематеріальне повинно забезпечити гармонію, створити «ідеальний» простір, що має як практичне так і смислове наповнення, виокремлені нами сім чинників нематеріального мають різний ступінь впливу на просторову структуру міста. Це проявляється в тому, що окремі нематеріальні складові в рівній мірі впливають на простір міста, але можна виокремити домінуючі фактори впливу – законодавчо-нормативний, естетичний чинники, а також відносини власності. Вони здійснюють вплив першого рівня, забезпечуючи загальну організацію і визначаючи статус просторових елементів. Ментально-етичні, історико-культурні та релігійно-духовні чинники чинять не пряму дію, сила якої визначалася в різні історичні епохи по різному.

Саме законодавчо-нормативні чинники повинні сформувати правила за якими має формуватися просторова структура, а тому здійснюють загальний вплив. Вибірковий характер відносин власності обумовлюється тим, що вони можуть змінюватися, а їх характер залежить не стільки від існуючої традиції, як особистих уподобань власника. Політико-адміністративні чинники однозначно мають опосередкований вплив оскільки політичні настрої суспільства не завжди вимагають трансформації існуючого чи створення нового простору, а з іншого боку, вони формують кон'юнктуру в умовах якої простір існує, або виникає. Ситуативність історико-культурних, релігійно-духовних та естетичного чинників обумовлюється тим, що вони мають різне відображення в просторі і часі, а також залежать від суспільних настроїв та уподобань конкретних людей. Хоча вони, на відміну від інших нематеріальних чинників є найбільш сталими (це підтверджено історично), їх застосування не дозволяє чітко визначити прерогативи розвитку конкретної урбанізованої системи у майбутньому, але дозволяє уникнути суперечностей і навіть соціальних протистоянь у наш час.

Якщо класифікувати нематеріальне з точки зору їх впливу на форму урбанізованої системи, то можна спостерігати зворотній до запропонованої вище ступеневої класифікації, підхід, коли законодавчо-нормативні вимоги здійснюють ситуативний вплив, а історико-культурні, релігійно-духовні та естетичний чинники – загальний.

Така ситуація пояснюється тим, що розвиток міста детермінується конкретними закономірностями, зокрема – наявністю історичного центру. При цьому характер просторової структури залежить від того настільки центр міста відображає динаміку зміни простору в часі. Наявність значної кількості історико-культурних чи духовних пам'яток в історичній частині міста зумовлюють збільшення відстані до розміщення житлової забудови сучасного типу.

Конкретизуючи спосіб реалізації історико-культурного чинника, слід звернути увагу й на топонімічний потенціал окремих територій міста, яка в будь-якому випадку орієнтується на історичну і навіть міфологічну складову, а його використання важливе для розвитку саме громадського простору, адже, як слушно зауважує Г.Арзілі, дозволяє забезпечити зв'язок «між архітектурно-містобудівною практикою й генетичною пам'яттю етносу» [1, с. 8]. З іншого боку, іноземні вчені аргументовано доводять на необхідності збереження сталого дизайну історичного центру міста, навіть у тому випадку, якщо він перебудовувався і змінювався [23]. До певної міри це твердження має рацію, адже у випадку міст Карпатського регіону, історичний центр міст часто змінювався і повернення до конкретної історичної епохи, має своїм наслідком руйнацію існуючого дизайну. В цьому випадку, саме й необхідно реалізовувати нематеріальну складову.

Важливою ознакою класифікації нематеріальних чинників є їх дія в часі. При цьому слід розмежовувати час у площині минулого, теперішнього та майбутнього. В цьому випадку слід пам'ятати, що об'єкт, який формується і створює просторову систему міста в конкретний час обумовлюється суспільно-політичними, адміністративно-правовими та частково ментально-етичними чинниками, і тільки через певний час він набуває історико-культурної цінності.

Класифікувавши нематеріальні чинники впливу на просторову структуру урбанізованих систем, крізь визначення їх відображення у формі, часі та ступені впливу, слід наголосити, що спостерігаються закономірні тенденції безпосереднього, опосередкованого, ситуативного та вибіркового рівнів впливу. Основоположним чинником такої класифікації є фактор часу, оскільки в конкретний момент просторовий об'єкт відчуває на собі вплив різних нематеріальних чинників.

Спільною рисою, яка об'єднує нематеріальні чинники в процесі їх впливу на просторову структуру міста є ціннісний (аксіологічний) аспект. Цінність, виступає ключовою категорією, що об'єднує усі нематеріальні чинники у їх впливі на просторову структуру міста, а також їх взаємозв'язку з матеріальним. Більше того, цінність є відображенням критеріїв краси, добра, ефективності та ін. [2, с. 7]. Краса, добро та ефективність є ключовими складовими в процесі

організації простору. Кожна урбанізована система містить ціннісні характеристики та зорієнтована на задоволення естетичних, етичних потреб людини і формування зручного для функціонування середовище. У питанні значення категорії цінності для архітектури, інформативним є дослідження А.Беломесяцева, який аргументовано переконує, що будь-який об'єкт архітектури є «наслідком і носієм певного світогляду» [9, с. 7].

Однозначно, можна констатувати, що у ХХІ ст. формується нове середовище, а природа стає елементом окремих архітектурних форм. В.А.Павлова та В.С.Голобушін, справедливо визначили цей процес, як «принцип компенсації збитку» [15, с. 341]. В цих умовах, архітектура створює за принципом геоеквівалентності «другу природу» [15, с. 341].

Показово, що вивчення впливу нематеріального доцільно розширювати і на сільську територію, адже як слушно аргументують у своєму дослідженні Скрипин Т. та Скрипин Д.-Т. промислове-село – населені пункти Карпатського регіону, які були місцем нафтовидобування в попередню історичну епоху, зараз потрібно відбудовувати, перетворювати на осередки естетики, туризму [19]. Власне Т.Скрипин [17-18] ґрунтовно вивчає процес переосвоєння промислових об'єктів Івано-Франківська та Прикарпаття, що загалом відповідає загальній тенденції відходу від виключно розгляду просторової структури міста, як матеріальної.

Висновки. Таким чином, вплив нематеріального на просторову структуру урбосистем здійснюється у часі, має різний ступінь і об'єкт впливу. Спільною ознакою нематеріального є ціннісна складова, що має матеріальне вираження і дозволяє їх систематизувати і облікувати. Традиційним є вплив морального чинника та відношення до традицій, релігійність населення і духовні потреби громадян. З огляду на те, що норми моралі є складовою норм звичаєвого права, взаємозв'язок права та моралі, як основного імперативу сучасного розвитку територіальних систем, є визначальним. Вплив нематеріальних чинників на просторову систему повинен не тільки усвідомлюватися в процес просторової організації, а й активно використовуватися і отримати чітке відображення на рівні з матеріальними чинниками.

Список використаних джерел

1. Арзілі Г.Ю. Міфо-топонімічний потенціал як фактор формування громадських просторів. *Містобудування та територіальне планування*. Київ: КНУБА, 2020. Вип. № 73. С. 8-20.
2. Беломесяцев А.Б. Філософські основи архітектури. Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ: ІПСМ АМУ, 2005. 488 с.

3. Боброва А., Вербицький І. Що таке урбаністика? Коротка історія та шість визначень. URL: <https://mistosite.org.ua/articles/shcho-take-urbanistyka-korotka-istoriia-i-shist-vyznachen>.
4. Габрель М., Габрель М. Просторовий підхід до обґрунтування архітектурних рішень : навч. посіб. Львів : Сполом, 2016. 284 с.
5. Габрель М.М., Косьмій М.М. Емоційна складова у формуванні образу міста. *Науковий вісник будівництва: Наук. – техн. збірник / Відпов. Ред. В.П.Сопов. Х., ХНУБА, Вип. 4 /98, 2019. С. 73-86.*
6. Годовська Т.Б. Особливості впровадження екологічної паспортизації місць поховань. *Екологічна безпека. Кременчук : КрНУ, 2012. Випуск 2/2012 (14). С. 33–36.*
7. Дьомін М.М., Габрель М.М. Загальна методика формування метрополісних територій в Україні. *Містобудування та терит. планув.: наук.-техн. зб., 2005. Вип. 21. С. 102-113.*
8. Засланець Т.М. Сучасні тенденції житлового будівництва у містах України. *Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Зб. наук. праць. Спец. випуск: Соціальні напрямки розвитку архітектури та будівництва. К.: Київ ЗНДІЕП, 2005 С. 16-20.*
9. История философии. Учебник для высших учебных заведений. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 576 с.
10. Ключніченко Є.Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст. Київ: Укр. акад. архітектури, НДПІ містобудування, 1999. 348 с.
11. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве: Пер. с англ. М. Стройиздат, 1986. 264 с.
12. Осиченко Г.О. Модель естетичного сприйняття міського середовища. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник. К.: КНУБА, 2012. Вип. 29. С. 263–270.*
13. Осиченко Г.О. Структура естетичної оцінки міського середовища. *Містобудування та територіальне планування. 2012. Вип. 46. С. 422-429. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2012_46_60.*
14. Осиченко Г.О. Реконструкція історичного середовища міста. *Містобудування та територіальне планування. 2009. Вип. 35. С. 343-354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2009_35_51.*
15. Павлова В.А., Голошубин В.С. Природоэквивалентная архитектура в современных творческих концепциях. *Architecture and Modern Information Technologies. 2019. №1(46). С. 340-355. URL: http://marhi.ru/AMIT/2019/1kvart19/23_pavlova_goloshubin/index.php.*
16. Семерин Х. Урбаністичні тенденції сучасної України. URL: <https://uaculture.org/texts/urbanistychni-tendencziyi-suchasnoyi-ukrayiny/>.

17. Скрипин Т.В. До питання освоєння рекреаційних територій Галичини в долині р. Прут у міжвоєнний період. *Містобудування та територіальне планування: науково-технічний збірник*. Київ, КНУБА, 2014, вип. 51, С. 534-541.

18. Скрипин Т.В., Габрель М.М., Скрипин Д.-Т.В. Переосвоєння постпромислових територій на прикладі м. Івано-Франківська. *Містобудування та територіальне планування: науково-технічний збірник*. Київ, КНУБА, 2020. Вип. 75, С. 114-133.

19. Скрипин Т.В., Скрипин Д.-Т.В. Функціонально-просторове переосвоєння постпромислових територій гірських районів Івано-Франківської області. *Містобудування та територіальне планування: науково-технічний збірник*. Київ, КНУБА, 2019. Вип. 69. С. 362-374.

20. Шульга Г.М. Імітаційні планувально-просторові моделі гірських рекреаційних територій (огляд). *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2017. Вип. 49. С. 374-379. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2017_49_51.

21. Gharib M., Golembiewski J., Moustafa A. Mental health and urban design – zoning in on PTSD. *Current Psychology*, 2020. № 39(4). https://www.researchgate.net/publication/321415120_Mental_health_and_urban_design_-_zoning_in_on_PTSD. DOI:10.1007/s12144-017-9746-x

22. Mccay L., Bremer I., Endale T., Jannati M. Urban Design and Mental Health. *Mental Health and Illness in the City*, 2017. P.1-24. URL: https://www.researchgate.net/publication/315864757_Urban_Design_and_Mental_Health. DOI:10.1007/978-981-10-0752-1_12-1.

23. Soufiane F., Mazouz S., Ahriz A. Sustainable Urban Design of Historical City Centers. *Energy Procedia*, 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/281372306_Sustainable_Urban_Design_of_Historical_City_Centers. DOI:10.1016/j.egypro.2015.07.612.

д. арх., доцент **Косьмий М.М.**,
УВО «Університет Короля Данила», г. Івано-Франковськ

НЕМАТЕРИАЛЬНОЕ В УРБАНИСТИКЕ XXI ВЕКА

В статье определены основные способы влияния нематериального на пространственную структуру города, а также способы реализации нематериального в урбанистике XXI века. Констатировано, что нематериальное является проявлением внутреннего мира человека, практически не поддающегося прогнозированию, но по своему влиянию на пространственную

структуру городов не уступает материальному. Способ и форма влияния нематериального изучается на основании проведенного нами анкетирования, которое показало, что жители городов Карпатского региона не совсем четко понимают содержание нематериального, а определяющим фактором считают эстетико-ландшафтный, который является сочетанием материального и нематериального.

Ключевые слова: нематериальное; материальное; урбанистика; пространственная структура города; ментальность; экологизация.

Doctor of Architecture, Associate Professor **Kosmii Mykhailo**,
King Danylo University

INTANGIBLE IN URBANISM OF THE XXI CENTURY

The article identifies the main ways of influencing the intangible on the spatial structure of the city, as well as ways to implement the intangible in urban planning of the XXI century. It is stated that the intangible is a manifestation of the inner world of man, which is practically unpredictable, but in its impact on the spatial structure of cities is not inferior to the material. It is established that the intangible is a manifestation of the inner world of man, which is practically unpredictable, but in its impact on the spatial structure of cities is not inferior to the material. Moreover, it shapes the image of the city, determines its history, reflects the relationship with society, memory, science, art and more. Based on the fact that a peculiar trend in the development of urban planning in the XXI century. is the observance of various environmental standards, which is provoked not so much by the practical, aesthetic need or demand of the consumer (person), as by the political and social situation that has formed in the world, the study of the intangible is important.

The method and form of intangible impact is studied on the basis of our survey, which showed that residents of the Carpathian region do not clearly understand the content of intangible, and the determining factor is aesthetic and landscape, which is actually a combination of tangible and intangible. The monitoring results proved the need to classify intangible factors and to determine the degree of influence of each of them on the spatial structure of cities. The classification was carried out on the basis of the degree of influence on the spatial structure of the city, the method of influencing the form of the urban system, the effect of the intangible in time. It is argued that a common feature that unites intangible factors in the process of their impact on the spatial structure of the city is the value (axiological) aspect. Value is a key category that combines all intangible factors in their impact on the spatial structure of the city, as well as their relationship with the material.

Key words: intangible; material; urban planning; spatial structure of the city; mentality; greening.

REFERENCES

1. Arzili H.Iu.(2020). *Mifo-toponimichniyi potentsial yak faktor formuvannia hromadskykh prostoriv* [Mytho-toponymic potential as a factor in the formation of public spaces]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia* [Urban development and spatial planning]. Kyiv: KNUBA. Vyp. № 73. S. 8-20. {in Ukrainian}.
2. Bielomiesiatsev A.B., (2005) *Filosofski osnovy arkhitektury* [Philosophical foundations of architecture]. Kyiv: IPSM AMU. 488 s. {in Ukrainian}.
3. Bobrova A., Verbytskyi I. *Shcho take urbanistyka? Korotka istoriia ta shist vyznachen* [What is urban planning? A brief history and six definitions]. URL: <https://mistosite.org.ua/articles/shcho-take-urbanistyka-korotka-istoriia-i-shist-vyznachen>. {in Ukrainian}.
4. Habrel M., Habrel M., (2016). *Prostorovyi pidkhid do obgruntuvannia arkhitekturnykh rishen* [Spatial approach to substantiation of architectural decisions]. Lviv : Spolom. 284 s. {in Ukrainian}.
5. Habrel M.M., Kosmii M.M., (2019). *Emotsiina skladova u formuvanni obrazu mista* [Emotional component in the formation of the image of the city]. *Naukovyi visnyk budivnytstva* [Scientific Bulletin of Construction]. Kh., KhNUBA, Vyp. 4 /98. S. 73-86. {in Ukrainian}.
6. Hodovska T.B., (2012). *Osoblyvosti vprovadzhennia ekolohichnoi pasportyzatsii mista pokhovan* [Emotional component in the formation of the image of the city]. *Ekolohichna bezpeka* [Ecological safety]. Kremenchuk : KrNU, 2012. Vypusk 2/2012 (14). S. 33–36. {in Ukrainian}.
7. Domin M.M., Habrel M.M., (2005). *Zahalna metodyka formuvannia metropolisnykh terytorii v Ukraini* [General methods of forming metropolitan areas in Ukraine]. *Mistobuduvannia ta teryt. Planuv* [Urban planning and spatial planning]. Vyp. 21. S. 102-113. {in Ukrainian}.
8. Zaslanskyi T.M., (2005). *Suchasni tendentsii zhytlovoho budivnytstva u mistakh Ukrainy* [Modern trends in housing construction in the cities of Ukraine]. *Perspektyvni napriamky proektuvannia zhytlovykh ta hromadskykh budivel* [Promising areas of design of residential and public buildings].. K.: Kyiv ZNDIEP, 2005 S. 16-20. {in Ukrainian}.
9. *Istoriia filosofii. Uchebnyk dlja vysshih uchebnykh zavedenij* [History of philosophy. Textbook for higher education institutions]. Rostov-na-Donu: Feniks, 2002. 576 s. {in Russian}.

10. Kliushnichenko Ye.Ie., (1999). *Sotsialno-ekonomichni osnovy planuvannia ta zabudovy mist* [Socio-economic bases of urban planning and development]. Kyiv: Ukr. akad. arkhitektury, NDPI mistobuduvannia. 348 s. {in Ukrainian}.
11. Lynch K., (1986). *Sovershennaia forma v hradostroytelstve* [Perfect form in urban planning]. M. Stroiizdat, 1986. 264 s. {in Russian}.
12. Osychenko H.O., (2012). *Model estetychnoho spryiniattia miskoho seredovyscha* [Model of aesthetic perception of the urban environment]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia* [Modern problems of architecture and urban planning]. K.: KNUBA. Vyp. 29. S. 263–270. {in Ukrainian}.
13. Osychenko H.O., (2012). *Struktura estetychnoi otsinky miskoho seredovyscha* [The structure of aesthetic assessment of the urban environment]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia* [Urban planning and spatial planning]. Vyp. 46. S. 422-429. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2012_46_60. {in Ukrainian}.
14. Osychenko H.O., (2009). *Rekonstruktsiia istorychnoho seredovyscha mista* [Reconstruction of the historical environment of the city]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia* [Urban planning and spatial planning]. Vyp. 35. S. 343-354. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/MTP_2009_35_51. {in Ukrainian}.
15. Pavlova V.A., Holoshubyn V.S., (2019). *Prirodokvivalentnaja arhitektura v sovremennyh tvorcheskih koncepcijah* [Nature-equivalent architecture in modern creative concepts]. *Architecture and Modern Information Technologies*. №1(46). S. 340-355. URL: http://marhi.ru/AMIT/2019/1kvart19/23_pavlova_goloshubin/index.php. {in Russian}.
16. Semeryn Kh. *Urbanistychni tendentsii suchasnoi Ukrainy* [Urban tendencies of modern Ukraine]. URL: <https://uaculture.org/texts/urbanistychni-tendencziyi-suchasnoyi-ukrayiny/>. {in Ukrainian}.
17. Skrypyn T.V., (2014). *Do pytannia osvoinnia rekreatsiinykh terytorii Halychyny v dolyni r. Prut u mizhvoiennyi period* [On the development of recreational areas of Galicia in the valley of the Prut River in the interwar period]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia: naukovo-tekhichniy zbirnyk* [Urban planning and spatial planning: scientific and technical collection]. Kyiv, KNUBA, vyp. 51, s. 534-541. {in Ukrainian}.
18. Skrypyn T.V., Habrel M.M., Skrypyn D.-T.V. (2020). *Pereosvoinnia postpromyslovykh terytorii na prykladi m. Ivano-Frankivska* [Re-development of post-industrial territories on the example of Ivano-Frankivsk]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia: naukovo-tekhichniy zbirnyk* [Urban planning and spatial

planning: scientific and technical collection]. Kyiv, KNUBA, vyp. 75, , s. 114-133. {in Ukrainian}.

19. Skrypyn T.V., Skrypyn D.-T.V., (2019). *Funktsionalno-prostorove pereosvoiennia postpromyslovykh terytorii hirskykh raioniv Ivano-Frankivskoi oblasti* [Functional-spatial redevelopment of post-industrial territories of mountainous areas of Ivano-Frankivsk region]. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia: naukovo-tekhnichnyi zbirnyk* [Urban planning and spatial planning: scientific and technical collection]. Kyiv, KNUBA, vyp. 69, s. 362-374. {in Ukrainian}.

20. Shulha H.M., (2017). *Imitatsiini planivalno-prostorovi modeli hirskykh rekreatsiinykh terytorii (ohliad)* [Simulation planning and spatial models of mountain recreational areas (review)]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia* [Modern problems of architecture and urban planning]. Vyp. 49. S. 374-379. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2017_49_51. {in Ukrainian}.

21. Gharib M., Golembiewski J., Moustafa A. Mental health and urban design – zoning in on PTSD. *Current Psychology*, 2020. № 39(4). https://www.researchgate.net/publication/321415120_Mental_health_and_urban_design_-_zoning_in_on_PTSD. DOI:10.1007/s12144-017-9746-x. {in English}

22. Mccay L., Bremer I., Endale T., Jannati M. Urban Design and Mental Health. *Mental Health and Illness in the City*, 2017. P.1-24. URL: https://www.researchgate.net/publication/315864757_Urban_Design_and_Mental_Health. DOI:10.1007/978-981-10-0752-1_12-1. {in English}

23. Soufiane F., Mazouz S., Ahriz A. Sustainable Urban Design of Historical City Centers. *Energy Procedia*, 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/281372306_Sustainable_Urban_Design_of_Historical_City_Centers. DOI:10.1016/j.egypro.2015.07.612. {in English}